

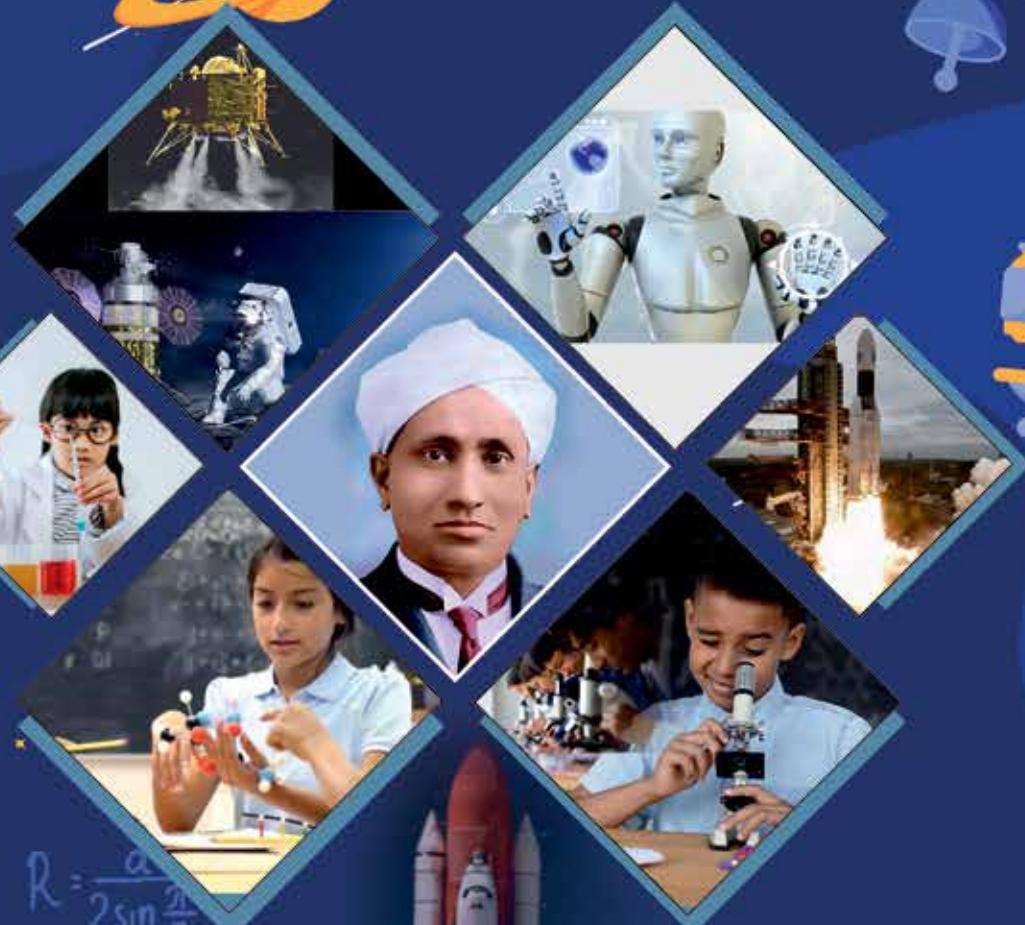
छत्रप्रबोधन

सोर माघ, शके १९४४ | वर्ष २३ अंक ५।

(प्रारंभापासूनचा अंक क्रमांक – वर्ष ३१ अंक ७)

वार्षिक वर्गणी ₹ २५०। मूल्य ₹ २५। पृष्ठे २८

ज्ञान प्रबोधनीचे कुमारांसाठी,
कृतिशीलता जोपासणारे मासिक!

$$R = \frac{a}{2 \sin \frac{\pi}{n}}$$

$$F = \frac{dp}{dt}$$
$$M = \frac{dI}{dt}$$

डोळे उघडून बघा गड्यांनो

डोळे उघडून बघा गड्यांनो झापड लावू नका
जे दिसते ते असेच का हे उलगडण्याला शिका ॥ ४. ॥

भवतालीचे विश्व कोणत्या सूत्राने चाले
कोण बोलतो राजा आणिक कुठले दळ हाले
प्रारंभी जे अद्भूत वाटे गहन, भीतिदावी
त्या विश्वाचा रवभाव कळता भय उरले नाही
या दुनियेचे मर्म न कळता जगणे केवळ फुका ॥ १ ॥

वाहून गेलेल्या पाण्याचा ढग बनतो तो कसा
बीज पेरता कसे उगवते, पाऊस येई कसा
चारा चरूनी शेण होतसे, शेणाचे खत पिका
पीक पेरता फिरूनी चारा, चक्र कसे हे शिका
जीवचक्र हे फिरे निरंतर इतुके विसरू नका ॥ २ ॥

अणुरेणूंची अगाध दुनिया दृष्टीच्या पार
सूक्ष्म जीव अदृश्य किरणही भवती फिरणार
या सर्वाच्या आरपार जी मुक्तपणे विहरे
बुद्धि मानवी स्थिरचर सारे विश्व वेदुनी उरे
विज्ञानाची दृष्टि वापरा, स्पर्धेमध्ये टिका ॥ ३ ॥

या पद्याची
चाल ऐका
आणि पद्य म्हणा!

- प्रा. रामभाऊ डिंबळे

पद्याचा भावार्थ : आपल्या भवतालच्या सृष्टीतील विविध घटना, सजीवांचा जीवनक्रम, त्यांचा परस्परांशी असलेला संबंध या सगळ्याकडे उघड्या डोळ्यांनी पाहण्याचे आवाहन प्रस्तुत पद्यात कवीने केले आहे. सतत ‘का’, ‘कसे’ हे प्रश्न तुम्हाला पडले, तर त्यांची उत्तरे विज्ञानाच्या साहाय्याने उलगडायला तुम्ही शिकाल असे कवी म्हणतो.

‘या विश्वाचा कारभार चालवणारी कोणतीतरी शक्ती आहे. तिचा कोप झाला तर अनर्थ ओढवेल’ ही भीती माणसाच्या मनात असते; पण आता विज्ञानाने या विश्वाची निर्मिती, घडणाऱ्या प्रत्येक घटनेमागचा कार्यकारणभाव आपल्याला समजू शकतो. पाणी-ढग-पाऊस-शेती किंवा प्राण्यांनी खाल्लेला चारा-शेण-शेणाचं खत-खतापासून-पीक-पिकापासून पुन्हा चारा या सदैव फिरणाऱ्या चक्राचे उदाहरण देऊन कवी जीवनचक्रांचा सोप्या शब्दांत परिचय करून देतो.

दृष्टीला न दिसाणारे अणू-रेणू, सूक्ष्म जीव, अदृश्य किरणं या सर्वांचा वेद्ध घेणारी माणसाची प्रतिभा, बुद्धी ही अनंत आहे. वैज्ञानिक दृष्टिकोन वापरून तुम्ही सतत स्पर्धेत टिका-प्रगती करत राहा, असा संदेश पद्याच्या शेवटी दिला आहे.

छात्र प्रबोधन

ॐ

इवली शल्ये रुपती खुपती
मात करु दे त्याच्यावरती
प्रगल्भतेचे पंख देऊनी
ने ज्योतिर्जंगतात

सौर माघ, शके १९४४। वर्ष २३ अंक ५

(मासिकाचा प्रारंभ: सौर श्रावण शके १९१४/ऑगस्ट १९९२

एकूणात ३६७ वा अंक, वर्ष ३१ अंक ७)

प्रकाशन दिनांक – सौर १२ माघ, शके १९४४/१ फेब्रुवारी २०२३

अंतरंग

- २. पद्य... डोळे उघडून बघा गड्यांनो *
  - ४. संवाद
  - ५. विज्ञान कथा... यादवी*
  - ६. व्यक्तिपरिचय... ग्रामीण जीवनाचे अस्सल चित्रण करणारा
  - साहित्यिक - व्यंकटेश माडगूळकर
  - १२. कविता... माय मराठी
  - १३. संस्था परिचय... टाटा इन्स्टिट्यूट (TIFR)
  - १६. माहितीपर... वाक्प्रचारातील दैर्घ्यदिन विज्ञान*
  - १८. प्रासंगिक... जागतिक कल्याणासाठी विज्ञान
  - १९. लेखमाला... गप्पा आपल्या देशाच्या! – २
  - भारत राष्ट्र-राज्य का सांस्कृतिक राष्ट्र!
  - २१. माहितीपर... घड्याळ – वेळ दाखवणारे यंत्र!
  - २३. ललित... कथा दोन बहिणीची!*
  - २७. चित्रातील चंमतंगां!!
- याशिवाय :** म्हणी ओळखा (१२), निवेदने, थेट भेट स्पर्धा, ओळखा शास्त्रज्ञाना* (२५)
वर्गोंदिदप्र स्पर्धा, प्रतिसादी वाचकवीर... (२६)
- पानांखालील ओळी :** काव्यपक्ती कुसुमाग्रजांच्या जन्मदिनानिमित्त त्यांच्या कवितेतील काही ओळी
माहितीपर - कृत्रिम उपग्रहांचे प्रकार*
- अवश्य वाचा... पाहा... ऐका... *** या लेखाना QR कोड दिले आहेत ते स्मार्टफोनवर
स्कॅन करा. त्यासाठी गुाल घ्ये स्टोअरवरून QR code scanner योफत डाऊनलोड करा.
- मुख्यपृष्ठाविषयी :** 'जागतिक कल्याणासाठी जागतिक विज्ञान' हे यंदाच्या राष्ट्रीय विज्ञान दिनाचे सूत्र आहे. या विज्ञानदिनानिमित्त काही उपक्रम, प्रकल्प कुमारांनी करावे,
तंत्रज्ञानामार्गाला वैज्ञानिक तत्त्व जाणून घ्यावे असे या मुख्यपृष्ठाद्वारे सुचवले आहे.
- राहुल धामणे

संपर्क पत्ता : छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी, ५१०, सदाशिव पेठ, पुणे ४११०३०

कॉ (०२०) २४२०७१७४/१७५ संकेतस्थळ : www.chhatraprabodhan.org

ई-मेल : chhatraprabodhan@jnanaprabodhini.org

छात्र प्रबोधन युट्यूब चॅनेल लिंक – सभासद व्हा!

<https://www.youtube.com/channel/pa6umryYyHMScYVoQ>

ऐका - आंतरराष्ट्रीय जिमनेस्ट श्रद्धा तलेकर यांची मुलाखत

या नियतकालिकास महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाकडून अनुदानापेटी काही रक्कम प्राप्त झाली आहे.
पांतु या नियतकालिकात प्रसिद्ध झालेली यो महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळास माय असतील असे नाही.

संपादक, प्रकाशक, मुद्रक

महेन्द्र सेठिया

मानद संपादक : शैलजा देशमुख

संपादक मंडळ

वाच. कांचनगंगा गंधे,
आश्लेषा महाजन, स्वाती ताडफळे,
मल्हार अरणकल्ले

कार्यकारी संपादक
शिल्पा कुलकर्णी

साहाय्यक कार्यकारी संपादक
वैशाली दीक्षित

मुख्यपृष्ठ : राहुल धामणे

आतील चित्रे : दीपक संकपाळ

छात्र प्रबोधन मासिकाची वर्गणी

वार्षिक : ₹ २५०, द्वैवार्षिक : ₹ ५००,

त्रैवार्षिक : ₹ ७००, दशवार्षिक : ₹ २२००,

इ-अंक वार्षिक वर्गणी : ₹ १००

या अंकाची किंमत : ₹ २५/-

घरोपाच दिवाळी अंकासाठी प्रतिवर्षी ₹ ५० जादा

पुस्तकांच्या ऑनलाइन खरेदीसाठी व

मासिकाच्या ऑनलाइन सभासद नोंदीसाठी

jpprakashane.org

या संकेतस्थळाला भेट करा!!

SCAN HERE TO PAY
WITH ANY BHIM UPI APP

JNANA PRABODHINI

छात्र प्रबोधन : निव्वळ मासिक नव्हे!... विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकसनाची चलवळ!!

प्रिय प्रबोधकांनो,

शाळांची स्नेहसंमेलने, क्रीडामहोत्सव, स्पर्धा-शिबिरे यांमुळे दिवाळीनंतरचा तुमचा शालेय कार्यकाल अगदी वेगवान आणि धामधुमीत गेला असेल! नुकताच प्रजासत्ताक दिनाचा कार्यक्रमदेखील तुमच्या शाळेत पार पडला असेल. कसा साजरा केला प्रजासत्ताक दिन? त्यात काय वेगळेपण होतं? 'मुळात हे 'दिनविशेष' का साजरे करायचे? कशासाठी हा खटाटोप करायचा? 'मागील पानावरून पुढे जाऊ दे...', चाललंय ते ठीक आहे!' असा तर 'दिनविशेष' साजरे करण्यामागचा तुमचा पवित्रा नसतो ना? 'आता कोणतं जादा काम अंगावर पडतंय, कोणती जबाबदारी शिक्षक सोपवतायंत,' अशी तुमच्यातील काही जणांना भीती वाटते का? पण ही भीती अनाठायी आहे बरं का!

खरंतर त्या-त्या विषयातील ज्ञान/माहिती अधिक सखोलपणे घेण्यासाठी तसंच नवं काही करण्याची प्रेरणा मिळवण्यासाठी हे 'दिनविशेष' एक निमित्त असतं! या दृष्टीने त्याच्याकडे पाहिलं, तर तुम्ही हे 'दिनविशेष' अतिशय कल्पक पद्धतीने, त्यातील गंमत घेत, वेगवेगळे अनुभव घेत, हिरिरीने साजरे कराल. २७ फेब्रुवारीला मराठी राजभाषा दिन तर २८ फेब्रुवारीला राष्ट्रीय विज्ञान दिन साजरा केला जातो. आता मी म्हणेन, हे दोन्ही 'दिनविशेष' तुमच्या शाळेत/राहता त्या सोसायटीत, वेगळ्या पद्धतीने साजरे करण्यासाठी ही संधी तुम्ही अवश्य घ्या! त्यातूनच अनेक नवीन कल्पनांचा उगम होतो. त्यातील निवडक कल्पना प्रत्यक्षात आणण्यासाठी संकल्प केले जातात. आणि संकल्प तडीस नेण्यासाठी कृती-उपक्रम योजले जातात. त्यातून तुम्हाला वेगवेगळे अनुभव मिळतात, तुमचा आत्मविश्वास वाढीला लागतो आणि तुम्ही अधिकाधिक समृद्ध होत जाता.

२७ फेब्रुवारीच्या निमित्ताने मराठी भाषेची गोडी, साहित्य अभिरुची वाढावी यासाठी तुम्ही काय कराल? तर गटाने मिळून सुचतील त्या कल्पना कागदावर उतरवून काढा. शिक्षकांच्या मदतीने त्यातील काही कल्पना अंतिम करा. उदा. वर्गांने आठवड्याला एक तास मौन/प्रकट वाचन करणं, कुसुमाग्रजांचे साहित्य मिळवून वाचणं, जे वाचलंय त्यावर गटागटांत चर्चा घेणं, शब्दकोडी, भाषिक खेळ खेळणं, कोडी तयार करणं, दर महिन्याला एका लेखकाशी फोनवरून संवाद साधणं, त्यांच्या वाचलेल्या पुस्तकाबदूल अभिप्राय देणं इत्यादी... इत्यादी...! त्यातून हव्हूहव्हू तुमची भाषेची गोडी वाढेल आणि तुम्ही प्रभावीपणे अभिव्यक्त व्हायला लागाल!

तसंच विज्ञान दिनानिमित्त अनेक उपक्रम तुम्हाला सुचतील. तुमच्या दैनंदिन वापरातील एखाद्या उपकरणामागील वैज्ञानिक तत्त्व समजून घेऊ शकाल. शाळेत विज्ञान प्रदर्शन भरवता येईल. वैज्ञानिक दृष्टिकोन वाढवणारी भित्तीपत्रके तयार करू शकाल. आपल्या भागातल्या संशोधन संस्था व त्यांचे कार्य जाणून घेता येईल. संशोधकांची प्रत्यक्ष/ऑनलाइन मुलाखत घेता येईल. त्यांच्याबरोबर एक दिवस घालवता येतो का पाहा बरं! या यादीत अजून कितीतरी भर पडू शकते. मात्र या 'विज्ञान दिनविशेष'च्या निमित्ताने तुमच्यातील प्रश्नमूर्ती, जिज्ञासा, कुतूहल, निरीक्षण, प्रयोगशीलता यांना चालना मिळेल, असं जरूर व्हायला हवं!

छात्र प्रबोधन व पुणे नगर वाचन मंदिर, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने पुण्यात ५ फेब्रुवारी रोजी इ. ७ वी ते ९ वीच्या विद्यार्थ्यांसाठी एक दिवसीय कुमार साहित्य संमेलनाचे आयोजन केलं आहे. त्या आधी जानेवारी महिन्यात सुमारे २० शाळांमध्ये २-३ तासांचे साहित्य अभिरुची वाढवणारे साहित्य मेळावे पार पडले. त्यात सुमारे १६०० विद्यार्थी सहभागी झाले होते. तुमच्या भागात सुद्धा असे कुमार साहित्य संमेलन, साहित्य मेळावे होऊ शकतील! मग मराठी राजभाषा दिनानिमित्ताने करा असा संकल्प! काही मदत लागल्यास छात्र प्रबोधनशी संपर्क करा. आणि हो, वर्गांदिदृष्ट स्पर्धेत तुमचा वर्ग होतोय ना सहभागी? (तपशील पान क्र. २६)

तुमची,
शिल्पाताई

कल्पक व नावीन्यपूर्ण पद्धतीने दिनविशेष साजरे करण्यासाठी तुम्हाला खूप शुभेच्छा!

जाणून घ्या : खण्डोलशास्त्रीय उपग्रह - हा उपग्रह दूरचे ग्रह, तारे, आकाशगंगा आणि विश्वातील वस्तुंच्या निरीक्षणासाठी वापरला जातो.

‘क ४५६’ अचानक
दचकून उठला. तशी अलीकडे
बरेचदा त्याला स्वस्थ झोप
लागायचीच नाही; कारण
अनेक होती; पण सगळ्यांचा
परिणाम शेवटी एकच व्हायचा,
तो म्हणजे ‘अस्वस्थता’!

‘आपण जे करतोय, ते का
करतोय? त्याच्यापासून कधी
सुटका आहे का? का असं
करतच राहायचं आयुष्यभर?’
त्यानं परत डोळे मिटले; पण
याच प्रश्नांनी त्याला वेढलं.
त्यानं उत्तरं शोधायचा प्रयत्न
केला नव्हता असं नाही; पण
इकडून तिकडून मुद्दा परत
एकाच गोषीवर यायचा, तो
म्हणजे त्याने केलेला करार!

ते एक वेगळंच प्रकरण
होतं. तो करार पिढीजात चालत
आला होता आणि जन्मापासनूच
तो त्या करारानं बांधला
गेला होता. एक प्रकारची
वेठबिगारीच म्हणा ना किंवा
नियती! केवळ तोच नाही,
तर त्याच्या जमातीचे सगळेच
त्या कराराने बांधलेले होते.
त्याला वाटायचं की, कधीतरी
विचारावं त्यांना की, ‘तेही
असेच अस्वस्थ आहेत का?
की, हे सगळे त्याच्याच मनाचे
खेळ आहेत?’ कसाबसा त्याचा
डोळा लागला. जाग आली, तर

बाकीचे निघालेच होते कामावर.
जायची इच्छा तर नव्हती; पण
करतो काय? रोज सकाळी
सांगतील तिथं जाऊन उभं
राहणं, हाही एक कराराचाच
भाग होता.

आज मात्र कुठं जास्त
लांब जावं लागलं नाही.
आजची मोहीम जवळच होती.
तिकडे पोहोचल्यावर त्याच्या

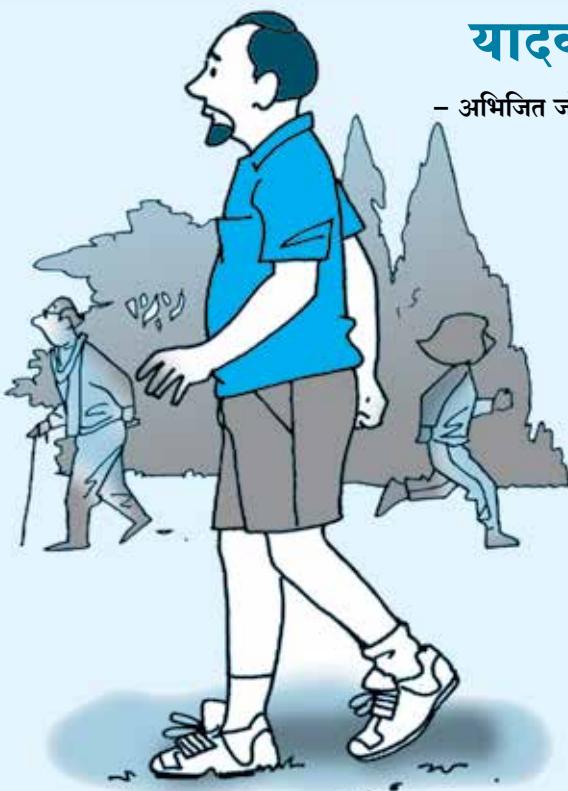
सारखेच अजून
काहीजण गोळा
झालेले दिसले.
एका प्रोफाइलचं वाटप चालू
होतं. ते दाखवून सांगण्यात
आलं की, ‘हा आजचा शत्रू!
याच्यासारखा जो दिसेल त्याला
मारायचं. अगदी तसाच दिसला
पाहिजे असं नाही, साधारण
साधर्म्य आढळलं की झालं!

कथा

सर्वांना बदल हवा होता. काय पाहिजे ते मात्र माहीत नव्हतं; पण
जे चालू होतं, ते नक्को होतं हे निर्णित. दिवसेंदिवस अस्वस्थता
वाढत होती. दास्तगेळा जमा झाला होता; पण अतापर्यंत
ठिणगरी पडली नव्हती...

यादवी

– अभिजित जोगलेकर

महान्मंगला परमसुंदरा, हे शिवांगाधरा। सदय होऊनी, या भूमीचे आज शिवालय करा॥

वार्षिक देणगीदार - > श्री. मिलिंद संत, संतुल, पुणे > श्री. अनिल नेसरी, भूगाव, पुणे > श्री. श्रीपाद कुलकर्णी, नाशिक
> श्री. विनय गडीकर, पुणे > श्रीमती आरती अजित पटवर्धन, पुणे > श्री. शशांक चांदोरकर, पुणे

छात्र प्रबोधन : सौर माघ, शके १९४४

प्रश्न पडला, तर आधी मारायचं
आणि मग विचार करायचा!!”

हेच... अगदी हेच ‘क
४५६’ ला मुळीच आवडायचं
नाही. काय अर्थ आहे या
असल्या सुचनांना? रोज
अशीच कोणाची तरी प्रोफाईल
यायची आणि मग हाणामारी
सुरु व्हायची. हाणामारी
काय ‘कल्लेआम’च! मारा
नाहीतर मरा. आहे त्या शस्त्राने
शत्रूवर तुटून पडायचं आणि
त्या प्रोफाईलशी जुळणाऱ्या
व्यक्तींचा नायनाट करायचा.
बरोबरीचे साथीदार कधी जखमी
व्हायचे, तर कधी मृत. हात
चालवायचे पण डोकं अजिबात
नाही! जे सांगितलं तेच आणि
तेवढंच करायचं.

‘का’ म्हणून विचारायचं
नाही. करारानुसार या सर्व
व्यक्तींचं काम ‘लढणं’ हेच
होतं. आदेशानुसार सांगतील
तिथं जाण आणि दाखवतील
त्याला मारणं! याचं उल्लंघन
केलं, तर मात्र मरण निश्चित...

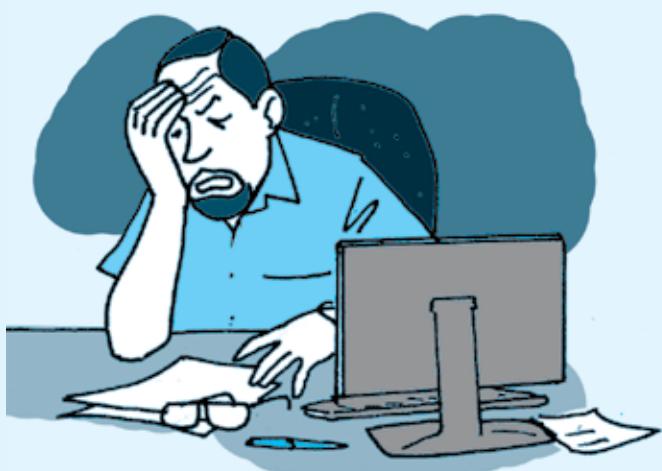
देशपांडे म्हणजे नियमांचे
एकदम पक्के! वेळेवर उठायचं
व्यायाम करायचा आणि
मग नाश्ता करून ऑफिस.
ऑफिसमधीही दिनक्रम ठरलेला.
जेवायची वेळ निश्चित, तशीच
चहाचीही. संध्याकाळी घरी

येऊन बाहेर एक चक्कर,
मग कुटुंबीयांबरोबर थोड्या
गप्पा, जेवण आणि झोप. या
दिनक्रमात रविवार सोडला,
तर कधी फरक पडत नसे.
रविवारीही फरक एवढाच की,
या साच्याएवजी वेगळा साचा!
साचा मात्र आहेच!!

सध्या मात्र काहीतरी
बिनसलं होतं. कधीही आजारी
न पडणाऱ्या देशपांड्यांना कधी
नव्हे, ते अस्वस्थ वाटू लागलं
होतं.

‘क ४५६’ ने आजकाल
लोकांत मिसळणं कमी केलं
होतं. याचं एक कारण होतं,
काही दिवसांपूर्वी त्याला एक
अनोळखी व्यक्ती भटकताना
दिसली. कराराप्रमाणे वरिष्ठांना
त्याची माहिती देऊन त्याला
वरिष्ठांच्या ताब्यात देण त्याचं

काम होतं; पण का कोण
जाणे त्याला ते करावंसं वाटलं
नाही. मनात जी घालमेल
चालू होती, त्यामुळे अशी
नियम तोडायची त्याला ऊर्मी
आली असावी. त्या अनोळखी
व्यक्तीला पकडून अधिकाऱ्यांना
देण्याएवजी ‘क ४५६’ ने त्याला
चक्क लपवलं! त्याच्याबरोबर
काही दिवस राहून बोलून, ‘क
४५६’ चेही विचार सुस्पष्ट होऊ
लागले होते. ‘हे सगळं जे काही
चाललं आहे, ते काही खरं
नाही आणि यात आपणच बदल
घडवला पाहिजे,’ असं त्याला
वाटू लागलं होतं. आता रोज
कामावर गेल्यावर तो हळूच या
विषयावर बोले आणि कोणी
समविचारी भेटतोय का ते बघत
असे. काम तसं जोखमीचं होतं.
कोणाला कळलं असतं, तर

जाणून घ्या : जैव उपग्रह - हा एक कृत्रिम उपग्रह असून, तो बाह्य अवकाशात प्राणी किंवा वनस्पतींना वाहून नेण्यासाठी वापरला जातो.

वार्षिक देणगीदार - > श्रीमती रंजना कुलकर्णी, सातारा > श्री. अभिजित लिम्ये, सॅनहोजे, कॅलिफोर्निया, अमेरिका > श्री. प्रशांत माने, पुणे
> श्री. विक्रम कामठे, पुणे > श्री. मिलिंद बर्वे, पुणे > सौ. सायली मुळचे, कॅलिफोर्निया, अमेरिका

छात्र प्रबोधन : सौर माघ, शके १९४४

जीवाशी गाठ होती; पण तसंही
या जगण्याला अर्थ थोडीच
होता म्हणा.

काही दिवस गेले आणि
बघता बघता त्याच्या सारखेच
अस्वस्थ लोक त्याला भेटले.
याचे विचार त्यांना पटले आणि
याला पडलेले प्रश्न आता
त्यांनाही भेडसावू लागले.
सर्वांना बदल हवा होता.
काय पाहिजे ते माहीत नव्हतं;
पण जे चालू होतं, ते नको
होतं हे निश्चित. दिवसेंदिवस
अस्वस्थता वाढत होती.
दारुगोळा जमा झाला होता;
पण आतापर्यंत ठिणगी पडली
नव्हती.

देशपांड्यांना गेले काही
दिवस कणकण वाटतच होती;
पण आता ताप पण चढला
होता. पॅरसिटेमॉलच्या गोळ्या
घेऊन झाल्या होत्या; पण
ताप काही जात नव्हता. आज
ऑफिसमध्ये जरा जास्तच त्रास
होऊ लागल्याने, कधी नव्हे ते
चक्क अर्धा दिवस सुट्टी घेऊन
घरी आले. पांधरूण घेऊन
पडले होते; पण अस्वस्थता
जास्तच वाढली. तापही वाढतच
गेला आणि ग्लानी येऊन बरळू
लागले.

‘क ४५६’ आज कामावर
गेला खरा; पण मनाची तगमग

असह्य झाली होती आणि
त्यात कहर म्हणजे आज
सगळ्यांना जी प्रोफाईल दिली
गेली होती, ती चक्क त्याच्या
मिनाचीच होती. आदेश होता
की, ‘याच्यासारख्या दिसणाऱ्या
व्यक्ती दिसल्या की, लगेच
मारा.’ आपला मित्र आता
मारला जाणार की काय; अशी
भीती त्याच्या मनात दाटली.
‘क ४५६’ने प्रश्न विचारण्याचा
प्रयत्न केला; पण नेहमी
प्रमाणेच धुडकावून लावले गेले.
“नसलेलं डोकं चालवू नको,
दिलंय ते काम निमूटपणे कर.
शस्त्र हाती घे आणि चालव.”

पण आजचा दिवस
वेगळाच होता, डोक्यात आलं
की, ‘बास झालं, किती दिवस
हे न पटणारं काम करत राहायचं
गुलामासारखं! हा जुलूम आता
सहन होत नाही, सगळे बंध
झुगारून द्यायचे आणि आज
सगळं बदलून टाकायचं! आज
या फोटोतल्यांना नाही तर फोटो
देणाऱ्यांनाच मारायचं!’

सारासार विचार होण्या
आधीच क्षणात कृती झाली
आणि समोरच्या अधिकाऱ्याचा
कोथळा निघाला! ते बघून
एकच हल्ला झाला. मग याचे
साथीदारही त्यात सामील
झाले. नियम पाळणारे आणि न

पाळणारे यांच्यात जोरदार लढाई
सुरु झाली. त्यात ‘क ४५६’
च्या बाजूची सरशी झाली; पण
आता सगळा विरोध मोडून
काढल्याशिवाय थांबां शक्य
नव्हतं, त्यामुळे पूर्ण सिस्टिम
विरुद्ध बंड सुरु झालं. याच्या
सारखेच सगळे अस्वस्थ आत्मे
निघाले, शस्त्रे हातात होतीच;
पण आज ती कराराचे पालन
करण्यासाठी नाही, तर करार
लादणाऱ्यांच्या विरुद्ध उठली.
त्यांनी सरास जो दिसेल त्याची
कत्तल सुरु केली.

डॉक्टर म्हणाले,
‘देशपांडेबाई, तुम्ही यांना इकडे
घेऊन आलात ते फार बरं केलं.
काय इन्फेक्शन आहे, ते कळत
नाहीये. आपण त्यांना एडमिट
करून दोन दिवसांत ज्या टेस्ट
केल्या आहेत, त्याचा निर्णय
येईलच आता. बघू या काय
आहे ते.

देशपांडे फारच अस्वस्थ
होते, त्यांच्या अंगाची लाही
लाही होत होती; पण काय
चाललयं ते कळत नव्हतं.
डॉक्टरांचं बोलाण ऐकू येत होत;
पण उमजत नव्हतं. आता श्वास
चालू होता; पण तोही कृत्रिम
पद्धतीने.

‘डॉक्टर, बघा ना काय
झालयं, हे कसं करतायेत,’

सजल श्याम घन गर्जत आले, बरसत आज तुषार। आता ‘जीवन’मय संसार।

वार्षिक देणगीदार - > श्री. सचिन गाडगीळ, पुणे

> श्री. श्रीकृष्ण करंदीकर, कॅलिफोर्निया, अमेरिका

> श्री. समीर गांधी, बैंगलुरु

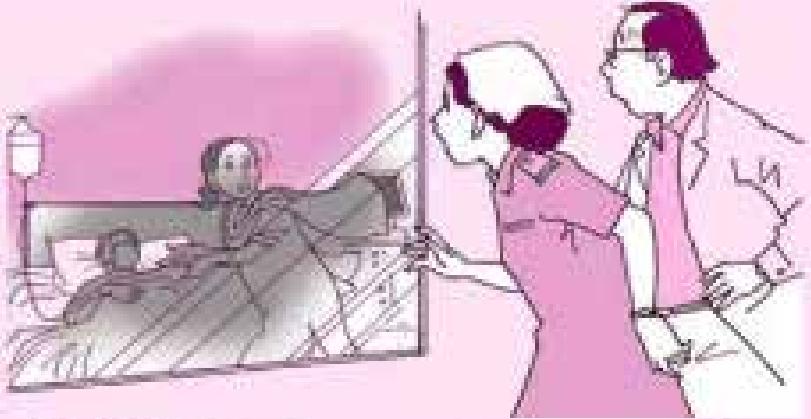
> श्री. अजय फाटक, पुणे

> श्री. ऑकार चांदोरकर, कॅनडा

> श्री. अरविंद परांजपे, पुणे

छात्र प्रबोधन : सौर माघ, शके १९४४

देशपांडिबाई जोगत किचाळल्या.
वर्स पछत आली. हांकहाही
आले नि सगळे चार्ट आणि
टेस्टचे निकाल प्रत पालिले.
पौरथिती हाताकाहेर गेली होती.
औषधांना रोब्याची साध मिळत
नव्हती. देशपांडिंये एकम
अवयव निकामी होत चालले
होते.

डॉक्टर महाराजे,
 “बवळच्याना बोलावन् या,
 कयचिंतनाच असा गोंग होणो;
 पण नेमक्यां याना झाला आहे,
 आपल्या शरीरातील पांढऱ्या पेशी
 शरीरात शिरलेल्या बेगबेगळ्या
 जंतूना मारण्याचं कडम करतात,
 ही लडाई अज्ञाहत चालू
 असते आणि त्यामुळेच जरी
 जंतूंसंसर्गाता काढून ठेवत;
 पण कधी कधी उफ्राटच
 पहुंच, शरीराची प्रतिकार
 शक्ती असलेल्या पांढऱ्या पेशी
 शरीरातील जंतू मारण्याएवजी
 खाण्याच्या पेशीनाऱ्या माझ लागतान

आणि हे जर असेच चालू
गाहिले, तर एक-एक अवश्य
पिकामी होत जातो. देशाङ्काचं
काळीस असेच झालाय.”

“क इप्द” खेळाऱ्य मारापारी
 करत राहिला, विवाच्या
 आकांताने लडला, समोर
 दिसेल त्याला चिरत राहिला.
 त्याचे साथीदारही तेच करत
 होते. बघता बघता हवामोरच्या
 संख्येने खिंद्रोही त्याल साभील
 झाले आणि ते बँड पसरल गेल.
 आपलीच लोक आपल्यांना
 याच लागाले. याढवी माजली !

असंच लहाता-लहाता इकडे
त्याचा जीव गेला आणि निकटे
देवापांड्याजाही*

- अधिकारी व्यापारकर्मी
adhyakarivyaaparkarmi.com

परकी ऐका
त : गोलीची आगी
खाल न वाचावार
खल्दार असेहीही

अर्थिक मालिनी : इनमातील पांढऱ्या रक्तपेशी वा आवाहाने मोठया आणि गंगहीन पेशी असतात. रक्ताच्या प्रत्येक घनमिलिनीटमध्ये ५००० ते १०००० पांढऱ्या पेशी असतात. शरीराच्या प्रतिरक्षा (योप्रतिकारक) प्रणालीमध्ये प्रायुषज्ञाने रक्तातील पांढऱ्या पेशी पहनत्याची खुमिका घार पाढत असतात. अर्थित रोगांनंतरचा लिंगरक्कड डाल्यास पोहऱ्या रक्तपेशी न्यायावर हल्ला करून त्यांना नष्ट करतात आणि शरीरात निरोगी ठेवण्याचा प्रथम वरतात. शरीराच्या प्रतिरक्षा प्रणालीचे यांचे सुरक्षीत होत नसेल, तर गंभीर आजार संभवतात. या प्रणालीतील स्वयंनिवन्यमनाच्या उपायामुळे ये रोग होतात, त्यांचा आत्मप्रतिरक्षा रोग (autoimmune disease) महतात. यात प्रतिरक्षा प्रणाली बाहेरीत जाते. आणि शरीरातील पेशी यांच्यात फारक कल शक्त नाही आणि शरीरातीलच पेशीचर आणि अचयचांचर हल्ला नसते. चिकित्षा विषाणूमुळे आणि जीवाणूमुळे प्रतिरक्षा प्रणालीच्या कायांत उद्भवला निश्चिंह होत आसाया. असा एक अटाव आहे. वा गोलांची कातण अवृत्तही स्वयं डालोली नाही.

वार्षिक देवस्थान - > वी. लक्ष्मिनाथ उपर्याय, चंद्रगढ़ प्रधानमंत्री, पुणे > वी. मुमिना उपर्याय प्रधानमंत्री, पुणे > श्री. अंबिका राव, पुणे
 > श्री. गोविंदरावी व श्री. रित्युर्ज फटाराव, संस्थापक, पुणे > एक हिंदूर्धनिषेध, पुणे > श्री. बाबूलाल गांधीरावें, पुणे
 श्री. प्रभोनन्द - वी. नारा, गोवा ३३३

माय मराठी

कविता

माय नवार्दी नहान
तिथी जन्मेनवी भान।
सारे तिळूनिवा चाक
तिळवा बौरवावे यान॥१॥

तिळवा शेंद्रा-शेंद्रासून
कांजे काळ्हाची वाहारी।
तिळवा यादजात वर्णती
प्रियग्रावलेच्या वारी॥२॥

आवी-यिवारी वाहुते
उमृताची छी सखिता।
आत लावण्या-पोवाडे
सांगे सहवारीच्या नाथा॥३॥

नाना मुलुली राजली
नाना बोर्हिच्या रुपात।
जरा हंरधनु शोभे
संवा-रंगाली नभात॥४॥

निवी चोट धर्मिन्या
चाली नहातोच्या वारी।
जव्हाचा वडी-तिळूकांरी
तिळी यावलेनवारी॥५॥

तिळी वाहमवात रुद्याती
कामा-पैंड्यात चलती।
तिळवा उंतरी सामाज
सारे शर्म अन् संस्कृती॥६॥

जग पेढता येईला
माझ्या आईचे रुलांली।
तिळी पालली तिळू
दाही दिलात याउली॥७॥

संदर तिळूलवत
६५, दुर्ल लेपावर,
उपनिषद रमा, नागपू +91936

स्वालील चौकटीमध्ये टडलेल्या म्हणी ओळखा !

१. पौणामाचा विचार न करता चोलणे

ल	ला	ली	च
ट	उ	ला	गी
भ	ल्हा	ली	न

२. एकादेशीन देत नसेल तर असला कमीवाचा
आकर्ष्यासाठी संबंधित गोडीन देख राखलणे

३. दोघांच्या भाऊपान एकदोष दोषी असल नाही
तर दोघेही दोषी असले

टा	हा	ही	का
ज	ए	या	ने
ना	त	ता	छी

४. जवळच असणाऱ्यी उम्हा शोधण्याम दूर जाणे

का	क	वा	सा
गा	ळ	ळ	व
सा	त	ला	छे

(अली उन्हा)

गालू एवा : नेहिंगेशन उपचार - हा उपचार पुरुषांवरील गालूवाची उम्हुके जवळ रवान आणि यात्रातील सुरक्षा देणी.

तिळिं देणीला - > येतुल यात्राम चाहिल, तात्पर्य, तिं, तुमे > शी, तातील तुलसी, चिंचवू, पुणे > शी, अलिं गिरे, पुणे > शी, नाघन बळी, पुणे > शी, गहुन भिरे, पुणे > शी, वसिन गोल्हारी, पुणे > शी, एकादेशीन नोंदवणे तात्पर्य
इतर प्रकारां : चैम नाम, ताती ११५५

वाकृप्रचारांच्या भांडारात किंती वेगवेगळ्या माणीनी भर पडत असते, हे पाहाणे एकाचवेळी रंजक आणि उद्दोधक आहे. आपण शालेय पातळीवर शिकलेल्या काही वैज्ञानिक संकल्पना त्यात सहजपणे ओवरल्या गेलेल्या टिस्तात, त्याची काही उदाहरणे ३७ फेब्रुवारी रोजी असलेला मराठी राज्यभाषा दिन व २८ फेब्रुवारी रोजी असलेल्या विज्ञानदिनाच्या निमित्ताने जाणून घेऊ या -

‘तोडीची वाफ दवडणे’ हा वाकृप्रचार आपण वापरतो. याचा अर्थ आहे ‘निर्वक बोलणे, मूर्खपणाच्या आता मारणे.’ या वाकृप्रचारातील ‘दवडणे’ या क्रियाप्रदाकडे लक्ष वेधल्यावर हा अर्थ उलगडतो. ‘दवडणे’ म्हणजे ‘याचा घालविणे.’ म्हणजेची जी गोष्ट मौल्यवान असते, तिच्या संदर्भात आपण हे क्रियापद वापरत असतो. बोलपणाच्या क्रियेत तोडीची वाफ वापरली जात असते. वाफ ही मौल्यवान गोष्ट आणि एक ऊर्जास्रोत आहे, हे आपण विज्ञानात शिकलेले असतो. ‘चाफेवर चालणे इंजिन’ हा विज्ञानातील भीत्रिकशास्त्रातील क्रांतिकारक शोध होता. आपण प्रत्येक शब्द उच्चारताना काळजीपूर्वक, नेमके, अर्धेपूर्ण बोलणे आवश्यक आहे. याची जाणीव बरील वाकृप्रचारातून नकळत करून दिली जाते.

जाणून घ्या : गुगाचर उक्ताव - हा उक्ताव युवकाल्यात विशिष्ट, सर्वेत अणि शक्त्या प्रवेशाता योथ घेण्यातही यापरता जातो.

वाकृप्रचारातील दैनंदिन विज्ञान

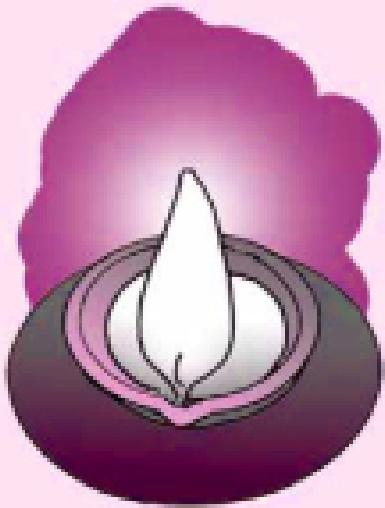
- डॉ. नीलिला तुंडी

‘विज्ञान घालणे’ या वाकृप्रचारामागे रोज स्वयंपाकघरात वापरल्या जाणाऱ्या वैज्ञानिक - रासायनिक प्रक्रियेचा संदर्भ आहे. दुधाचे दही करण्यासाठी त्यात चमचाभर दही अथवा ताक घालतात. त्यामुळे दुधाची गोड चव जाते. हा अनुभव आपण घेत असतो. त्याचरून या वाकृप्रचाराचा अर्थ आहे, एखाद्याचे मन कल्पित करणे, मोडता घालणे, विघडवणे

उदा. आपण्या ताजगहाल पाहाण्याच्या वेतावर कोरीनाच्या साथीमध्ये सुरु झालेल्या संचारबंदीने अगदी ‘विरजण घालले.’

‘चाणोले करणे’ या वाकृप्रचाराचा अर्थ आहे ‘चाण करणे.’ चामागे गणितातील संकल्पना वापरली आहे, शून्य ही संख्या याटोळी असते, ही गणितातील संख्या आहे. ही संख्या अभावदर्शक आहे, गणितात शून्य उरणे म्हणजे वाकी काहीही न

अरणे, त्वारून 'वाटोळे करणे' म्हणजे 'समूळ नष्ट करणे' हा अर्थ सुन डाला आहे.

'दिव्याखाली अंथार' या वैज्ञानिक सत्त्वाचा अनुभव आपण रोजच्या जीवनात घेत असतोच, दिवा दुसऱ्यात्ता उडवे देतो; पण त्याच्या बुडाखाली अंथारच राहतो. यावरून सूचितार्थ असा निघतो की, प्रत्येक चांगल्या गोष्टीत काही ना काही मर्यादा असतात, दोष असू शकतात. उदा. एखाद्या कर्तृत्वावान व्यक्तीचा मुलगा वापरागाला लागला तर, या बाकूप्रचाराचा बापर केला जातो.

'पिल खुबळणे' हा बाकूप्रचास तयास करताना आखुर्द शास्त्रातील एक संकल्पना यापरस्ती आहे. वात, पिल, कफ या तीन गोष्टीचे संतुलन शारीरस्वास्थ्यासाठी आवश्यक असते; असे आखुर्द मानते. त्यामुळे पिल खुबळले तर शारीरातील आपल याहते. शारीराचा दाह होतो/ जळजळ होते. यावरून 'पिल खुबळणे' म्हणजे 'संताप घेणे' असा लक्ष्यार्थ सुन डाला आहे. उदा. तसेणपणी लहानसहान अन्वायकारक/मनाधिशद्द झालेल्या गोष्टींनीही काहीचे पिल खुबळते.

महान्मनेले झानदेवता, प्रणाम तुम भाऊली। सुगांगांची प्रकल्पात्मेचा, उदे नुकता याऊली॥

'बैंधीच्या देठापासून' हा शब्दप्रयोग आपण 'खूप कल्पवला व्यक्त करणे' या अर्थी वापरतो. यामांगोही शारीरविज्ञान गृहीत आहे, मूळ जन्माला येण्यापूर्वी गर्भावस्थेत त्याची 'नाळ' आईशी जोडलेली असते, त्या नाळेद्वारे त्याचे पोषण होत असते. त्यामुळे 'बैंधीचा देत' म्हणजेच 'नाळ' ही गोष्ट आईच्या मायेचे प्रतीक बनते. म्हणूनच 'बैंधीचा देत' म्हणजे एकूणच व्यापक रूपात कल्पवला व्यक्त करणारे प्रतीक बनते.

जन्माली निगदित शारीरविज्ञानाप्रमाणेच मृत्युशी निगदित शारीरविज्ञानांतर्गत बदलाही बाकूप्रचारांमध्ये सामावले गेलेले दिसतात. उदा. 'नाळाली सूत धरणे, आखोरचा श्वास घेणे' हे बाकूप्रचार माणूस जिवंत आहे, यामांगचे शास्त्रीय सत्य म्हणजे तो श्वासोच्छ्वास करीत आहे हे होय. श्वास घेताना, उच्छ्वास टाकताना हवा आत-बाहेर घेता-जात असते. ही किंवा नाकावाटे होत असते. हवा आत घेणे, हवा बाहेर सोडणे या दरव्यान होणारी हालचाल नाकाशी सूत घरल्यावर समजते. त्यामुळे या बाकूप्रचाराचा अर्थ आहे मरण समीप येणे. 'आखोरचा श्वास घेणे,' याचा अर्थ आहे 'मृत्यु पावणे'; कारण श्वासोच्छ्वासाची क्रिया ही जिवंतपणाची खूब असते. तीच थोडाली तर...

एकंदरीत एची अवघड वाटणारे विज्ञान, बाकूप्रचारांच्या अलंकरणामधून रोजच्या व्यवहारात भावेने असे खेळते ठेवलेले दिसते...!

* * *

- डॉ. नीलिमा गुरु
3, अन्नपूर्णा, पहिला मंजिला,
१२५९, शुक्रनगर बेट, मुंबई, महाराष्ट्र, ४००००२

नक्की ऐका
कथा - झोल्या
लेखक - महेश केळुसारका
वाचमवत : कृगांगिली कातनिटुपल-जोडी

२८ फेब्रुवारी - राष्ट्रीय विज्ञान दिन

‘जागतिक कल्याणासाठी जागतिक विज्ञान’

सर चंद्रशेखर व्यंकट रामन यांच्या ‘रामन इफेक्ट’ (प्रकाशाचे प्रकीर्णन – प्रकाश विखुरण्याची क्रिया (Molecular Scattering of Light) या संशोधनाला १९३० मध्ये जगातले सर्वोच्च मानाचे विज्ञानातले ‘नोबेल पारितोषिक’ मिळाले. त्या सन्मानार्थ भारतात १९८७ पासून २८ फेब्रुवारी (२८ फेब्रुवारी १९२८ रोजी डॉ. रामन यांनी हे संशोधन जगासमोर मांडलं होतं!) हा दिवस ‘राष्ट्रीय विज्ञान दिन’ मानला जातो. डॉ. रामन यांनी केलेल्या ‘संशोधनाची प्रेरणा भारतीय युवा पिढीला मिळावी’ हा प्रमुख उद्देश! विज्ञान संदर्भातील एका सूत्रावर (Theme) या विज्ञानदिनाचे आयोजन केलेले असते. २०२३ चा विषय आहे, ‘जागतिक कल्याणासाठी जागतिक विज्ञान’ ('Global Science for Global Well being')

‘वसुधैव कुटुम्बकम्’ सर्व जग म्हणजे एक कुटुंब आहे. कुटुंबातल्या प्रत्येकाची सर्वतोपरी काळजी घेण, हे प्रत्येकाचं कर्तव्य आहे. जागतिक कल्याणकारी म्हणजे ‘आरोग्य’, ‘आर्थिक’ आणि ‘सामाजिक’ उन्नती या मुख्य तीन गोष्टींची पूरता करणे! या तिन्हींसाठी प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्षपणे विज्ञानाचा आधार घेतला, तर आता जगाच्या समोर असलेल्या अनेक समस्यांना यशस्वीपणे सामोरं जाता येईल. यासाठी जगातल्या सर्व राष्ट्रांनी संयुक्तपणे, संशोधनामधल्या अनुमानाचे आदानप्रदान करायला पाहिजे. सर्वांनी समन्वय साधला तर कोळिड १९ सारख्या ‘महामारी’वर सुद्धा मात करता येते. हे जगातल्या सर्व संशोधकांनी आणि डॉक्टरांनी सिद्ध करून दाखवलं आहेच.

जगापुढे जागतिक वाढणारे तापमान, हवामान बदल; त्या अनुषंगाने होणारा जैवविविधतेचा नाश

त्यामुळे ‘परिस्थितीकी’मध्ये (Ecosystems) होणारे बदल, निसर्गाचा बिघडणारा समतोल, ओझोन थर कमी होणं, अन्नसमस्या, धान्य उत्पादन, संसर्गजन्य महाभयंकर आजार, भूकंप अशा अनेक समस्या आहेत. या समस्यांना सामोरं जाण्यासाठी विज्ञानातल्या सर्व शाखांनी एकत्रितपणे काम करणं गरजेचं झालं आहे. यासाठी विज्ञानाबरोबर तंत्रज्ञानाचीही आवश्यकता आहे. ‘विज्ञान’ हे फक्त प्रयोगशाळेपुरतं सीमित न राहता, त्याचा फायदा सर्वसामान्यांनाही झाला पाहिजे. यासाठी भारताचे पंतप्रधान ‘नरेंद्र मोदी’ यांनी 'From Lab to Land' हे यावर्षीचं ‘घोषवाक्य’ जाहीर केलं आहे. ‘विज्ञान आणि तंत्रज्ञानविषयी मूलभूत आणि संपूर्ण माहिती आत्मसात करणं आणि योग्य ती सांगड घालून त्याचा योग्य वापर करून आपल्या अवतीभोवतीच्या, पर्यायाने राष्ट्रीय आणि जागतिक पातळीवरच्या समस्या सोडवण्यास मदत करणं हे ध्येय या विज्ञानदिनानिमित्त डोळ्यासमोर ठेवणं ही आजच्या काळाची गरज आहे. म्हणूनच विज्ञान-तंत्रज्ञान केंद्रीय मंत्री ‘डॉ. जिरेंद्र सिंग’ यांनी ‘जागतिक कल्याणासाठी जागतिक विज्ञान’ ‘विश्व कल्याणासाठी सर्वकष विज्ञान’ हे यावर्षीच्या विज्ञान दिनाचं प्रमुख ध्येय ठरवलं आहे!

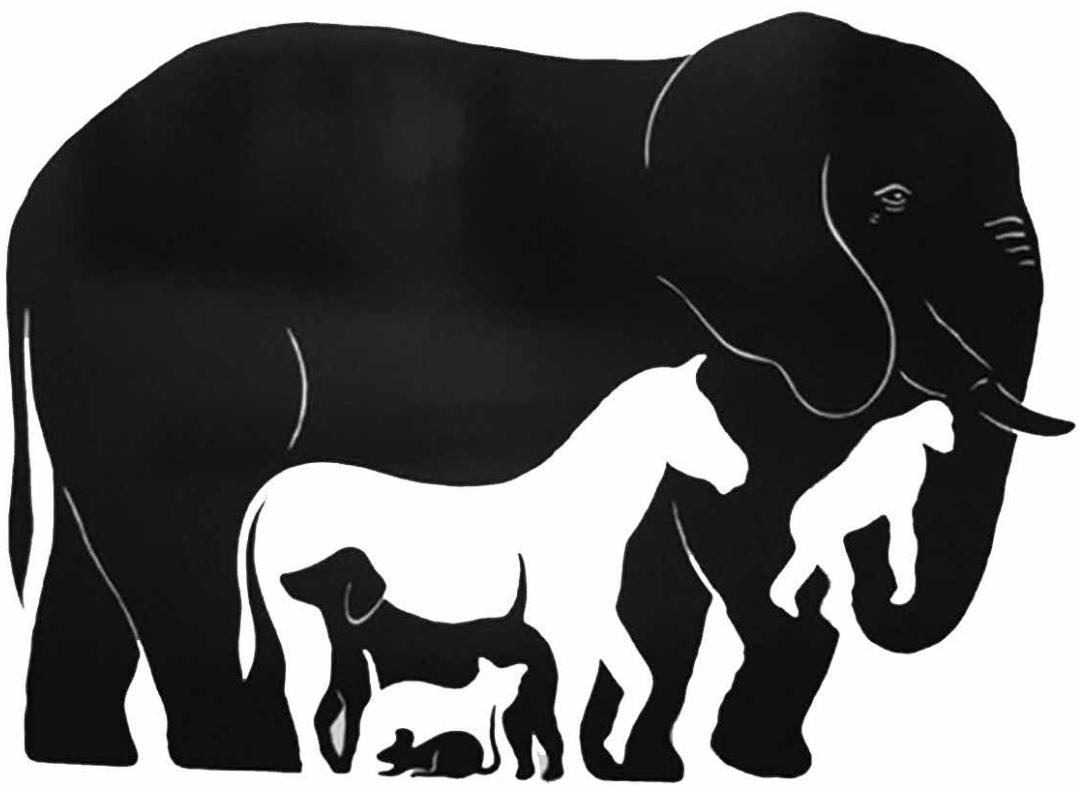
जगातल्या सर्वांच्या आरोग्यासाठी, मानसिक स्वास्थ्यासाठी विज्ञान उपयुक्त ठरेलच; त्याचबरोबर आर्थिक, सामाजिक उन्नती होईल आणि संशोधकांपासून ते सामान्यांपर्यंत ‘सर्वांसाठी विज्ञान’ असं नवं ‘युग’ सुरू करण्याची संधी आणि भारताकडे 'G-20 चं प्रतिनिधित्व' असणं, हा योगायोग असल्याचं डॉ. सिंग यांनी विज्ञानदिनाचा विषय ठरवताना नमूद केलं!

✿ ✿ ✿

– डॉ. कांचनगंगा गंधे४१/६६७, लोकमान्यगर, पुणे – ३०

जाणून घ्या : सौर ऊर्जा उपग्रह - या उपग्रहाद्वारे बाह्य अवकाशातील सौर ऊर्जा गोळा केली जाते आणि पृथ्वीवर वितरीत केली जाते.

चित्रांतील चंमतगं !!

सौर माघ, शके १९४४/फेब्रुवारी २०२३ पंजीकृत नियतकालिक, ISSN 2279 - 0691 Chhatra Prabodhan

प्रकाशन दिनांक : सौर १२ माघ, शके १९४४/१ फेब्रुवारी २०२३

पंजीकरण क्रमांक (RNI NO.) MAHMAR/2000/5636 घोषणापत्र क्रमांक : (SDM/Pune/SR/139/2017)

टपालाने सवलतीच्या दरात पाठविण्याचा परवाना क्रमांक : PCW/050/2021-2023

Date of posting : On 1st day of every month, At the Post office S. P. college, Pune - 30. Date of publication : 1-2-2023

कुमारांच्या कुंचल्यातून साकारलेले चित्र!

- चि. विश्वेश खैरनार (इ. ६ वी), ज्ञान प्रबोधिनी नववनगर विद्यालय, निगडी - पुणे

सभासदांनी आपले व्हॉट्सअॅप संपर्क क्रमांक कळवले नसल्यास ९०११६१४४५ या भ्रमणभाषवर
लवकरात लवकर कळवावे. म्हणजे सभासदांशी वेळोवेळी संपर्क साधता येईल.
स्पर्धा, उपक्रम, व्याख्याने, नवीन प्रकाशने यांची माहिती पोहाचवता येईल.

सौर दिनदिशिकेचा
वापर जरूर करा.

सौर दिनदिशिका		शके १९४४
सौर माघ	फेब्रुवारी २०२३	
फाल्गुन		
गु.	१३	२
शु.	१४	३
श.	१५	४
र.	१६	५
सो.	१७	६
मं.	१८	७
बु.	१९	८
गु.	२०	९
शु.	२१	१०
श.	२२	११
र.	२३	१२
सो.	२४	१३
मं.	२५	१४
बु.	२६	१५
गु.	२७	१६
शु.	२८	१७
श.	२९	१८
र.	३०	१९
सो.	फा. १	२०
मं.	२	२१
बु.	३	२२
गु.	४	२३
शु.	५	२४
श.	६	२५
र.	७	२६
सो.	८	२७
मं.	९	२८

संपर्क पत्ता :

छात्र प्रबोधन, ज्ञान प्रबोधिनी

५१० सदाशिव पेठ, पुणे 411030

फॉ (020) 24207 174/175

www.chhatraprabodhan.org

ई-मेल : chhatraprabodhan@jnanaprabodhini.org

वार्षिक वर्गाणी : ₹ २५०/-

ऑनलाईन वर्गाणी भरण्यासाठी व

पुस्तक खरेदीसाठी :

www.jpprakashane.org

प्रिय पोस्टमन,

हा अंक तुम्ही आमच्या लाडक्या मुलामुलींपर्यंत
पोहोचवून फार मोठं काम करत आहात. मुलंमुली
या मासिकाची फार आतुरतेने वाट पाहात असतात.
मासिक वेळेवर मिळाले नाही अथवा मिळालेच
नाही ती ती नाराज होतात, त्यांचा तुमच्यावरचा अन्
आमच्यावरचाही विश्वास कमी होतो. असं झालेलं
तुम्हालाही निश्चितच आवडणार नाही. हो ना!

तेव्हा हे मासिक खात्रीशीरपणे, विनाविलंब
शेजारच्या (→) पत्त्यावर द्यावे.

तुमचा-संपादक, छात्र प्रबोधन